

نقش تعاملات اجتماعی بر ایجاد امنیت محیطی در مجتمع‌های مسکونی (مطالعه موردی: فاز یک شهرک اکباتان تهران)

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۹/۰۱/۲۵

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۱۲/۰۳

فرناز لشگری (دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی قزوین، ایران)

جمال‌الدین سهیلی* (دانشیار، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران)

چکیده

مجتمع‌های مسکونی در عصر حاضر به گونه‌ای طراحی می‌شوند که میزان تبادلات اجتماعی در آن‌ها کاهش پیدا کرده است. یکی از عواملی که نقش تعاملات اجتماعی را در مجتمع‌های مسکونی کم رنگ کرده است، مسئله امنیت محیطی می‌باشد. بدین جهت در این پژوهش به بررسی نقش تعاملات اجتماعی در ایجاد امنیت محیطی، در مجتمع‌های مسکونی پرداخته شده است. روش تحقیق در این پژوهش مبتنی بر روش پیمایشی- همبستگی می‌باشد. این پژوهش در ابتدا به بررسی مبانی نظری و دیدگاه‌های صاحب‌نظران در زمینه‌های تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی پرداخته است. سپس شاخص‌های تأثیرگذار استخراج و با استفاده از مدل مفهومی پرسشنامه مورد ارزیابی قرار گرفته شده است. جامعه آماری در این پژوهش از میان مجتمع‌های مسکونی شهر تهران در نظر گرفته شده است که با توجه به مشخصه‌ها و مؤلفه‌های طرح مطالعاتی و گستردگی جامعه آماری، مجتمع مسکونی اکباتان به عنوان بخش کوچک‌تر جامعه آماری در نظر گرفته شد و در نهایت، با تحلیل اطلاعات به‌دست آمده، فرضیه‌ی پژوهش مورد آزمون قرار گرفت. با توجه به اطلاعات به‌دست آمده مشخص گردید که بین تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی در مجتمع مسکونی رابطه معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: مجتمع مسکونی، تعاملات اجتماعی، امنیت محیطی، شهرک اکباتان، تهران.

۱- مقدمه

طراحی مجتمع‌های مسکونی امروزی به دلیل عدم توجه به نیازهای انسانی و در نظر نگرفتن پیامدهای روانشناختی آن، زندگی فردی و اجتماعی ساکنین را با مشکلاتی مواجه ساخته است. از جمله نیازهای فراموش شده انسان‌ها در این طراحی‌ها، تعاملات اجتماعی است (یزدانی و تیموری، ۱۳۹۲: ۸۳). تعامل اجتماعی و برقراری ارتباط، می‌تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت‌های متناسب و در نتیجه نقش‌پذیری مردم در فضا و عضویت آن‌ها در گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است. افراد مختلف به سطوح مختلفی از تعامل اجتماعی تمایل دارند. بنا به رویکرد مؤسسه "PPS" فضاهای اجتماع‌پذیر، مکان‌هایی هستند که امکان تماس چهره به چهره بهره‌برداران، ملاقات دوستان و آشنایان و حضور فعالیت‌های گروهی را فراهم می‌آورند (محمودی و منصورپور، ۱۳۹۶: ۷). وجود فضاهای عمومی با دارا بودن ویژگی‌های اجتماع‌پذیری، مکمل مهمی در جهت اجتماعی شدن افراد هستند (مردمی و قمری، ۱۳۹۰: ۴۰). بسیاری از نظریه‌پردازان بر تأثیر این کیفیت بر تعامل اجتماعی و دل‌بستگی به مکان زندگی تأکید ورزیده‌اند. طبق این نظریه‌ها، کیفیت تعامل اجتماعی در مکان نیز بر دل‌بستگی به مکان مؤثر است. میزان موفقیت فضای عمومی با مقدار استفاده از آن فضا و حضور انسان در آن متناسب است. از این رو معماری و شهرسازی باید در پی افزایش تعامل و هم‌بستگی انسان‌ها باشد (تقی پور و سلطان زاده، ۱۳۹۵: ۸۰). به طور کلی خلق یک فضای عمومی موفق که بتواند پذیرای افراد و گروه‌های مختلف باشد مستلزم تأمین قلمرو، امنیت، ساختار منسجم، تداوم و خوانایی و قابل پیش‌بینی بودن فضا، وجود تسهیلات مناسب در فضا، پاسخگویی، تأمین راحتی و آسایش محیطی، میزان اطلاعات، شور و هیجان محیطی فضا، تعاملات اجتماعی می‌باشد (نثاری و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۸). از میان عوامل فوق، به امنیت اشاره شده است که یکی از مهم‌ترین نیازهای بشر است (مطلبی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۷). در واقع امنیت جزو نیازهای اولیه انسانی و در سلسله مراتب مازلو، بعد از نیازهای اولیه در رده دوم قرار دارد (میرغلامی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۵). امنیت به عنوان یکی از شاخص‌های مهم کیفیت زندگی شهری مورد توجه قرار گرفته و شامل شاخص‌هایی همچون رضایت و شادی است و این شاخص‌ها به طور مستقیم و غیر مستقیم در نگرش و رفتار مردم در زندگی شهری تأثیر می‌گذارد (همان: ۵۶). بنابراین هدف این پژوهش در مرحله اول شناخت رابطه معنادار بین تعاملات اجتماعی و میزان امنیت در مجتمع‌های مسکونی و عناصر تقویت‌کننده آن است و سپس ایجاد فضاهای جمعی و تعاملات اجتماعی در فضاهای مشترک مجموعه‌های مسکونی که در به وجود آمدن امنیت در مجتمع‌های مسکونی نقش داشته باشند و

نیز شناسایی مهم‌ترین عامل مفهوم تعاملات اجتماعی در مجتمع‌های مسکونی و سپس راهکارهایی را برای طراحی فضاهای اجتماع پذیر با در نظر گرفتن امنیت محیطی در مجتمع‌های مسکونی ارائه می‌دهد. تا بتوان کیفیت سکونتی را افزایش داد. در این پژوهش از روش تحقیق پیمایشی - همبستگی استفاده شده است. در همین راستا پژوهش حاضر در پی بررسی این سؤال است که آیا بین تعاملات اجتماعی و میزان امنیت محیطی در مجتمع‌های مسکونی رابطه معناداری وجود دارد؟ و اینکه آیا ایجاد فضاهای جمعی و تعاملات اجتماعی در فضاهای مشترک مجموعه‌های مسکونی، در به وجود آمدن امنیت در مجتمع‌های مسکونی نقش دارند؟

۲- سوابق پژوهش:

کتاب فضای شهری، حیات اجتماعی، توسط خانی و همکاران نگارش شده است که به بررسی ارتباط میان فضای شهری و وجود تعاملات اجتماعی می‌پردازد. این اثر که برگرفته از پژوهش‌های چند بعدی بر فضای شهری است به دنبال این است که ارتباط میان فضای شهری و وجود تعاملات اجتماعی در آن را مورد واکاوی قرار دهد. این که بدانیم فضا چیست و چه عناصر و ارتباطاتی می‌توانند این فضا را معنی و مفهوم بخشند می‌تواند در خلق این فضاها و رونق آنها ما را یاری رسانند. کتاب خلق فضای قابل دفاع نوشته اسکار نیومن و ترجمه فائزه رواقی و کاوه صابر است. کتاب حاضر، حاوی تجارب نگارنده در زمینه خلق فضای قابل دفاع است. وی با بیان تئوری فضای قابل دفاع، شاخه‌ای تازه‌ای از یک علم جدید در حوزه جرم‌شناسی به نام «پیش‌گیری از جرم از طریق طراحی محیطی» یا CPTED را به وجود آورده است. کتاب فضای عمومی و خصوصی شهر نوشته دکتر مدنی و ترجمه فرشاد نوریان است. در این کتاب آمده است: تفکیک فضا و اجتماع به عرصه‌های عمومی و خصوصی بر حالت روحی افراد تأثیر می‌گذارد، به رفتاری وی نظم می‌بخشد و ساختاری با دوام بر جوامع بشری و فضاهایی که این جوامع را در اختیار خود می‌گیرند، می‌افزاید. کتاب تحلیلی بر مفهوم پایداری اجتماعی در فضاهای فرهنگی ایران معاصر، که ویرایش آن توسط آقای دکتر جمال الدین سهیلی صورت گرفته، شامل مجموعه مقالاتی است که پژوهشگران دوره دکتری تخصصی معماری انجام داده‌اند. هدف کتاب حاضر این است که در مسیر تأکید بر اهمیت فضاهای فرهنگی در معماری ایران و نقشی که این فضاها می‌توانند در جذب افراد داشته باشند، تأثیرات شاخص پایداری اجتماعی را مورد شناسایی قرار دهد. مقاله بررسی عوامل مؤثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در میان ساکنان محله مسکونی (نمونه موردی: محله درکه- تهران)، که توسط قنبران و جعفری صورت گرفته است و در مجله علمی-

پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، در سال ۹۳ چاپ گردیده است. نتایج این پژوهش بیانگر آن است که ساختار اجتماعی- سیاسی شهر، ساختار کالبدی- فضایی و حالات روحی- روانی استفاده کنندگان از فضا در ارتقاء تعاملات اجتماعی در میان ساکنان در که تأثیرگذار می‌باشد. مقاله تأثیر فضاهای باز اجتماعی مجتمع‌های مسکونی بر افزایش تعاملات اجتماعی ساکنین که یزدانی و تیموری انجام داده‌اند و در مجله هویت شهر در سال ۱۳۹۲ چاپ گردیده است. یافته‌ها نشان می‌دهد عواملی چون همگنی اجتماعی ساکنین و به کارگیری الگوهای طراحی جهت ایجاد شرایط امن، جذاب و راحت برای حضور خانواده‌ها در فضاهای باز مجتمع، تأثیر به‌سزایی در افزایش تعاملات اجتماعی همسایگان دارد. مقاله تأثیر امنیت بر اجتماع پذیری فضاهای باز مجتمع‌های مسکونی در منطقه ۲ شهر ایلام که توسط نثاری و همکاران تهیه شده و در مجله مطالعات محیطی هفت حصار در سال ۱۳۹۵ چاپ گردیده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد که با افزایش امنیت در فضای باز مجتمع مسکونی، امکان حضور ساکنین در آن بیشتر شده و در نتیجه اجتماع پذیری افزایش می‌یابد. مقاله تأثیر تعاملات اجتماعی بر اعتماد شهروندان تهرانی (مطالعه موردی منطقه ۳ و ۱۷ شهر تهران) که توسط خادمیان و افخمی انجام گرفته است هدف این پژوهش بررسی این سؤال است که در شرایط فعلی شهر تهران تعاملات اجتماعی چگونه می‌تواند در شکل‌گیری و نگه داشت اعتماد اجتماعی نقش مؤثری داشته باشد. یافته‌های تحقیق حاکی از وجود رابطه معنادار بین متغیرهای تعاملات اجتماعی، پیوندهای اجتماعی، دگرخواهی، دینداری با میزان اعتماد اجتماعی است. مقاله واکاوی نقش حصار و دروازه در امنیت بخشی به مجتمع‌های مسکونی، نمونه موردی: مجتمع‌های مسکونی شهر همدان، توسط جلالیان و همکاران صورت گرفته و در مجله معماری و شهرسازی در سال ۱۳۹۶ چاپ شده است. این مقاله بر آن است تا امنیت مجتمع‌های مسکونی دارای حصار و دروازه و فاقد حصار و دروازه را بر حسب تجربه جرم ساکنان مورد بررسی قرار دهد. مقاله واکاوی نقش حصار و دروازه در امنیت بخشی به مجتمع‌های مسکونی، نمونه موردی: مجتمع‌های مسکونی شهر همدان، توسط جلالیان و همکاران صورت گرفته و در مجله معماری و شهرسازی در سال ۱۳۹۶ چاپ شده است و نتایج بیان گر آن است که ویژگی‌های کالبدی حصارها و دروازه‌ها و عادت‌های رفتاری مردم به عنوان عامل فرهنگی، از مهم‌ترین دلایل نقش کم‌رنگ دروازه‌ها و حصارها در امنیت بخشی به مجتمع‌های مسکونی همدان می‌باشد. مقاله بررسی جایگاه عوامل کالبدی در تعاملات اجتماعی محلات مسکونی (مطالعه موردی: محله خرطان دزفول)، توسط محمودی و

منصورپور صورت گرفته و در مجله هویت شهر در سال ۱۳۹۶ چاپ شده است. هدف پژوهش شناخت جایگاه عوامل کالبدی در کنار سایر مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تعاملات اجتماعی است. همچنین نتایج بر نقش مهم و اساسی عوامل کالبدی در ایجاد محله تعامل محور تأکید می‌نماید و ساختار اجتماعی محله را متشکل از ۴ بعد آسایشی، هویتی، نظام‌های اجتماعی و کالبدی معرفی می‌نموده که این چهار بعد متأثر از همدیگر نیز است. مقاله تأثیر احساس امنیت بر رضایت‌مندی سکونتی در مجتمع مسکونی هزار دستگانه نازی‌آباد تهران بر اساس مدل (C.P.T.E.D) توسط مطلبی و همکاران انجام شده و در نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی در سال ۱۳۹۵ چاپ شده است. مطالعه حاضر بر مبنای COTED و با هدف بررسی تأثیر احساس امنیت بر میزان رضایت‌مندی سکونتی در مجتمع مسکونی هزار دستگانه نازی‌آباد تهران انجام شده است. با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته باید خاطر نشان کرد که در رابطه با طراحی مجتمع مسکونی با تکیه بر نقش تعاملات اجتماعی در ایجاد امنیت محیطی، با توجه به دو متغیر "تعاملات اجتماعی" و "امنیت محیطی" تحقیقات به صورت جداگانه انجام شده است. و پژوهش‌های کمتری با این دو متغیر در کنار یکدیگر صورت گرفته است. بنابراین هدف از این پژوهش ارائه راهکارهایی برای ایجاد فضاهای جمعی و تعاملات اجتماعی در فضاهای مشترک مجموعه‌های مسکونی است که در به وجود آمدن امنیت در مجتمع‌های مسکونی داشته باشد.

۳- مبانی نظری

۳-۱- مجتمع مسکونی

شناخت تعاریف مرتبط به مجتمع مسکونی و بررسی سیر تحول تاریخی آن‌ها در تجزیه و تحلیل مسائل اهمیت به‌سزایی دارد. مسکن شهری را می‌توان به طور کلی به دو الگوی تک خانواری و آپارتمانی تقسیم‌بندی کرد. آپارتمان‌ها را می‌توان به دو گروه اصلی تقسیم نمود که در آن، ساختمان‌های متعارف یا کوتاه مرتبه تا هشت طبقه، و بیش از آن بلند مرتبه یا برج نامیده می‌شوند (امینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). مجتمع‌های مسکونی را نیز می‌توان شامل تعدادی بلوک ساختمانی در نظر گرفت که می‌تواند شامل گونه‌های مختلف مسکن (تک خانواری، آپارتمان‌های کوتاه و بلند مرتبه) باشد. در این مجتمع‌ها، بلوک‌های آپارتمانی در یک قطعه زمین و بر اساس طرحی از پیش اندیشیده شده قرار می‌گیرند. بلوک‌ها می‌توانند در اشکال مختلفی با یکدیگر ترکیب شوند و فضای باز در ارتباطی معنی‌دار با ساختمان‌ها قرار گیرد (عینی فر، ۱۳۸۴: ۳۱).

در دومین اجلاس اسکان بشر (۱۹۹۶) در استانبول، مسکن مناسب چنین تعریف شده است: «سرپناه مناسب تنها به معنای وجود یک سقف بالای سر هر شخص نیست؛ سرپناه مناسب یعنی آسایش مناسب، فضای مناسب، دسترسی فیزیکی و امنیت مناسب، امنیت مالکیت، پایداری و دوام سازه‌ای، روشنایی، تهویه و سیستم گرمایی مناسب، زیرساخت‌های اولیه مناسب از قبیل آبرسانی، بهداشت و آموزش، دفع زباله، کیفیت زیست محیطی، عومل بهداشتی مناسب، مکان مناسب و قابل دسترسی از نظر کار و تسهیلات اولیه است، که همه‌ی این موارد باید با توجه به استطاعت مردم تأمین شود» (پورمحمدی، ۳-۱۳۷۹:۴). منشأ مجموعه‌های مسکونی به شکل امروزی را می‌توان در دوران پس از انقلاب صنعتی یافت. در نیمه دوم قرن نوزدهم، از دست رفتن بهداشت و بحران‌های مداوم و برخوردهای اجتماعی فراوان، متفکرین اجتماعی را وادار به اندیشیدن برای انتظام بخشی به وضعیت نامطلوب شهرها وادار نمود (شورای، ۱۳۸۴: ۹۶-۹۳). در تهران پس از دهه‌ی شصت به علت افزایش قیمت زمین و آغاز فروش تراکم از سوی شهرداری‌ها، الگوی جدیدی از مجتمع‌های مسکونی بلند مرتبه به وجود آمد، اما تفاوت قابل توجهی نسبت به مجتمع‌های مسکونی دهه‌ی ۱۳۵۰ داشت که غالباً بدون توجه به اصول و معیارهای شهرسازی در برنامه‌ریزی و طراحی آن‌ها انجام شد. در دوران پس از انقلاب، مجتمع‌های مسکونی متعارف نیز به تعداد بسیاری ایجاد گردیدند؛ اما به نظر می‌رسد کیفیت پروژه‌های انبوه‌سازی در قالب رعایت اصول و معیارهای شهرسازی زیر سؤال باشد. (عزیزی و ملک محمد نژاد، ۱۳۸۶: ۲۹).

۳-۲- تعاملات اجتماعی:

هرگاه عملی از شخصی سر بزند که با پاسخ از سوی فرد دیگر همراه باشد، در اصطلاح به این عمل متقابل دو طرفه، تعامل اجتماعی گفته می‌شود. این رابطه متقابل اجتماعی برای پاسخ به نیازهای انسان و احساس تعلق به مکان یک ضرورت است، چرا که به وجود آوردن زمینه‌های اجتماعی شدن و اجتماع پذیری به رشد فردی انسان کمک می‌کند (غفوریان و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۳). انسان موجودی اجتماعی است و در تعامل با دیگر انسان‌هاست که می‌تواند به حیات اجتماعی خود ادامه دهد. تعامل اجتماعی به معنای ایجاد رابطه بین دو نفر یا بیشتر است که منجر به واکنشی میان آن‌ها می‌شود و این واکنش برای هر دو طرف شناخته شده است. بنابراین روابط بدون معنا در زمره این تعریف قرار نمی‌گیرند. البته تعاریف دیگری نیز برای تعاملات اجتماعی و برقراری ارتباط، می‌تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت‌های متناسب و در نتیجه نقش پذیری مردم در

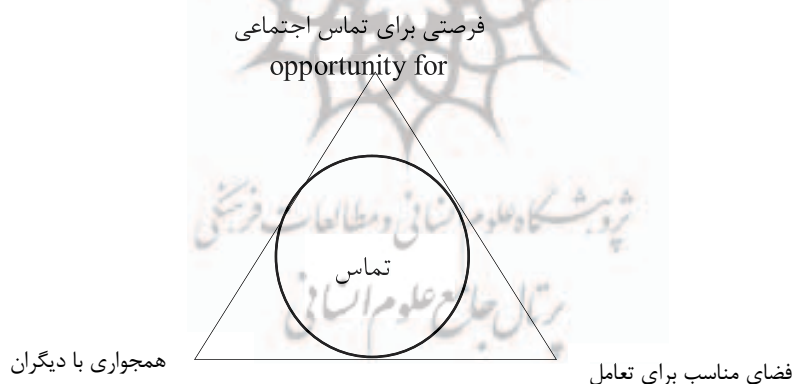
فضا و عضویت آن‌ها در گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است (رحیمی نژاد، ۱۳۹۵: ۱۹۶). به صورت خاص، تعامل اجتماعی به عنوان فرصت اجتماعی‌ای تعریف شده است که به دو صورت (رسمی فعال یا برنامه‌ریزی شده) یا غیررسمی (اتفاقی یا برنامه‌ریزی نشده) می‌تواند کیفیات روابط دو یا چند تن از ساکنین را تحت تأثیر قرار دهد و متشکل از:

الف: همسایگی: تعاملات با همسایگان که در کنار هم وجود دارند یا در یک بلوک زندگی می‌کنند.

ب: رویارویی اجتماعی اتفاقی: ارتباط اجتماعی غیر رسمی بین ساکنینی که یکدیگر را نمی‌شناسند و در همسایگی یکدیگر نیز نیستند.

ج: مشارکت اجتماعی: تعاملات در رابطه با مسائل مربوط به جامعه.

د: حمایت اجتماعی: شبکه‌های دوستی و رشد گروه‌های کوچک که می‌توانند به پرورش احساس توجه به یکدیگر کمک نمایند به واسطه چنین تعاملاتی، ساکنین با یکدیگر آشنا شده و حس تعلق به جامعه‌ی بیشتری به دست می‌آورند (Kim & Kaplan, 2004: 316). فستینگر و همکارانش نیز تماس اجتماعی را نقطه شروعی برای سایر مراحل تعاملات اجتماعی دانستند و سه عامل همجواری، فضای مناسب و فرصت تماس را از اجزای آن برشمردند. (شکل ۲-۳)

ماخذ: Festinger et al. 1950

شکل ۱-۲-۱ تماس اجتماعی بر اساس نظریه فستینگر

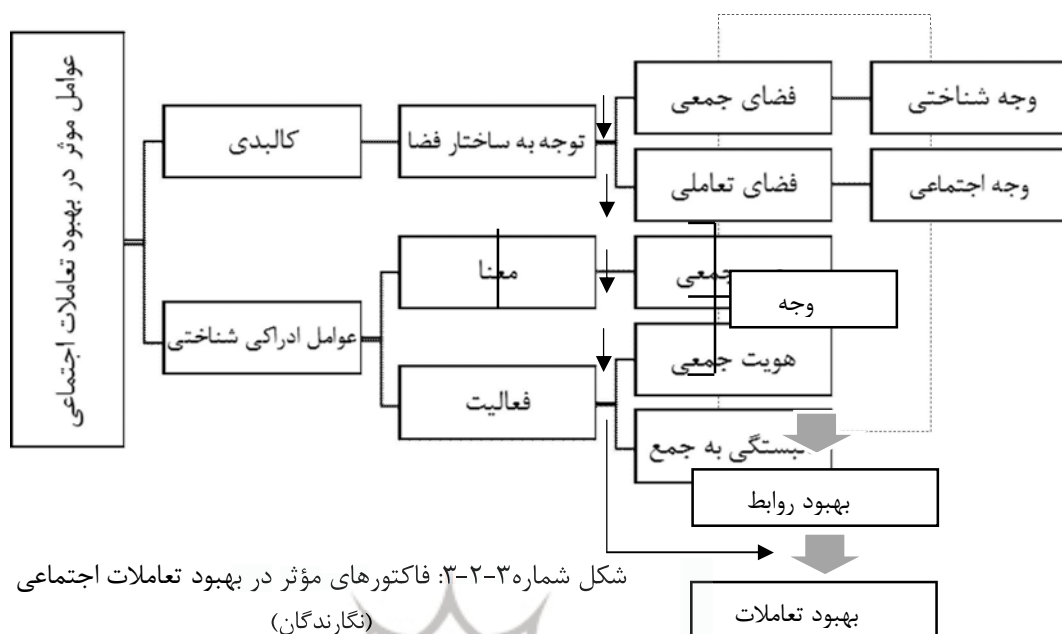
نظریه پردازان زیادی در این حوزه تعاریف مختلفی را بیان کرده‌اند که در جدول زیر به اختصار آورده شده است.

جدول شماره ۲-۲-۳: تعاریف تعاملات اجتماعی و فاکتورهای تأثیرگذار بر تعاملات اجتماعی از دیدگاه نظریه پردازان

نظریه پرداز	نظریه	فاکتورهای تأثیرگذار بر تعامل اجتماعی
هال	محیط‌های اجتماع پذیر و اجتماع گریز	امکان تماس چهره به چهره، تقلیل فاصله‌های تعاملی در حرکت و مکث به فاصله‌های اجتماعی-مشورتی
اوکسو و گوسکه	تعامل اجتماعی باعث رابطه هویت افراد و محیط فیزیکی و اجتماعی می‌شود و فرد احساس وجود می‌کند.	سرعت حرکت، مقیاس، جهات، محیط زیست تعامل اجتماعی، درجه و میزان تعامل
جان لنگ	الگوهای تعامل اجتماعی اهمیت ویژه دارند. در صورت دابستگی مردم به فضاها و محیط تعامل اجتماعی در قوی‌ترین حالت خود است.	دابستگی به فضا و محیط
قنبران و همکاران	افراد در جستجوی مکان‌هایی که در آن افراد با خصوصیات مشابه آن‌ها از لحاظ طبقه، قوم، مذهب و... هستند.	خصوصیت مشترک افراد در یک مکان
پل زوکر	طراحی فضای شهری نه تنها به زیبایی بصری از فرم و نه به جنبه‌های اجتماعی محدود نمی‌شود و بر فعالیت‌های جاری در فضا تأکید می‌کند.	حرکت و جنبش و فعالیت‌های جاری در فضا
کارل و همکاران	اصول فضاهای عمومی در کتب فضاهای عمومی را بیان می‌کند.	آسایش، آرامش، تعامل و اشتغال فعال: تماس مستقیم با دوستان و بستگان. تعامل غیرفعال - مشاهده مردم در محیط و امکان کشف محیط - ارتباط بین مردم و غریبه‌ها با کمک محرک‌های خارجی
ترابی	تأثیر ویژگی‌های کالبدی فضای باز عمومی را در سه عامل بر افزایش تعاملات اجتماعی تأثیر دانسته است.	جذابیت و زیبایی، امنیت و آرامش، دسترسی و مراتب

نگارندگان، برگرفته از هاشمیان، ۱۳۹۵: ۱۴۰

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۳-۳- امنیت محیطی:

جان لنگ در مدل نیازهای انسانی، سلسله مراتب و روابط بین نیازها را در قالب دسته‌های مشتمل بر نیازهای فیزیولوژیک، امنیت، وابستگی، عزت و اعتماد به نفس، تحقق خویشتن و زیبایی شناختی مورد بررسی قرار می‌دهد و امنیت را به عنوان یکی از نیازهای اساسی در مرتبه دوم این تقسیم بندی قرار می‌دهد (میر غلامی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۶). اصطلاح پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی اولین بار توسط ری جعفری جرم شناس به وجود آمد و بیان شد و همزمان اصطلاح فضای قابل دفاع توسط فردی معمار به نام اسکار نیومن به کار گرفته شد. چندی بعد مدل پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی نیومن - کرو همراه با کارهای شخصی به نام تیموتی کرو گسترش یافت (جلالیان، ۱۳۹۶: ۱۴۰). CPTED بر این ادعا استوار است که می‌توان رفتار را با طراحی مناسب محل سکونت و کار افراد از جرایم خاصی پیگیری کرد. این ساز و کار پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیط نامیده می‌شود. CPTED را می‌توان این گونه تعریف کرد: طراحی مناسب و کاربری مؤثر محیط و ساختمان، که منجر به کاهش جرم و ترس ناشی از جرم می‌شود. به عبارت دیگر، طراحی مناسب و استفاده درست از محیط می‌تواند علاوه بر بهبود کیفیت زندگی، از ترس ناشی از جرم و وقوع جرم پیشگیری کند (Crowe, op.cit: 46). این تئوری هدف خود را بر محیط ساخته شده و جرایم مرتبط و شایع

در مناطق مسکونی مانند: دیوارنویسی، تخریب گرایي و سرقت متمرکز می‌کند. این مسئله مبتنی بر مطالعاتی است که در اواسط قرن بیستم انجام شده است. در واقع CPTED بر این اندیشه و فکر مبتنی است که رفتار انسانی در یک محیط شهری، تحت تأثیر طراحی محیطی است. تحقیقات نشان می‌دهد که اجرای این تئوری در محله، موجب پیدایش آثار مثبتی مانند بهبود کیفیت زندگی، ایجاد حس مالکیت، کاهش میزان جرایم و حتی افزایش قیمت خانه و زمین در آن محل خاص خواهد شد (قورچی بیگی، ۱۳۸۶: ۱۴۹). عوامل گوناگون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی در سطح جامعه موجب به وجود آمدن رفتارهای نامتعارف می‌شوند که دارای روابط علت و معلول هستند. این عوامل در سطح خرد و کلان و میانه مطرح می‌باشند. این عوامل در سطح خرد دربردارنده عوامل مؤثر بر ایجاد رفتارهای مجرمانه در فضاهای شهری هستند که از جمله مهم‌ترین آنان عوامل محیطی است. که از میان آن‌ها برخی از مهم‌ترین عوامل کالبدی به شرح زیر است:

۱- اندازه و فرم فضا: این مؤلفه خود از دو معیار اندازه فضا و فرم به ترتیب زیر تشریح می‌شوند:

الف- معیار اندازه فضا: این معیار دربردارنده شاخص‌های مقیاس فضا و احساس ازدحام است. از نظر مامفورد، برای برقراری روابط اجتماعی در فضای شهری، محدودیت در اندازه فضا و تراکم جمعیت ضروری می‌باشد و بنابر نظر کالینز، در میدان‌های شهری مردم دچار اضطراب می‌شوند که به بیماری ترس از فضای باز شهری شهرت دارد. در نهایت بیان می‌شود که هرچه اندازه فضا بزرگتر باشد، احتمال وقوع رفتارهای آنومیک در فضا افزایش می‌یابد (تولایی، ۱۳۷۹: ۱۹-۱۱).

ب- معیار فرم فضا: این معیار دربردارنده شاخص قابلیت نمایانی فرم فضا است. بدون شک یک مجرم نمی‌خواهد در حین ارتکاب به جرم دیده شود. عدم رویت بصری ناشی از فرم فضا، شرایط بسیار مناسبی برای اهداف و رفتارهای بزهکاران و خلافکاران فراهم می‌سازد. ساختار فیزیکی فضا یا فرم فضا نقش انکار ناپذیری در چگونگی ایجاد فضاهای بدون دفاع دارد (علی آبادی، ۱۳۸۱: ۸). سطوح و عناصر عمودی، فضای برآمده و محیط آن، سطوح کف فرو رفته، کنج‌ها، سطوح L و U شکل و... به دلیل عدم رویت بصری به مکان‌هایی تبدیل می‌شوند که طیف وسیعی از ناهنجاری‌ها را پذیرا بوده و از موارد کاهنده قابلیت نمایانی در فضا هستند (پودراتچی، ۱۳۷۳: ۲۳۲ و ۹۵).

۲- آسایش بصری و محیطی: همبستگی آماری میان فراوانی وقوع جرایم و رفتارهای غیر متعارف با مکان‌های آلوده بیانگر آن است که آسایش بصری و محیطی از مؤلفه‌های مهم و اساسی محیط‌های شهری امن محسوب می‌شود (صالحی، ۱۳۷۸: ۱۶۳). انواع آلودگی‌ها در فضای شهری که می‌تواند موجب رفتارهای غیر متعارف شود به ترتیب زیر است:

الف- آلودگی نمادی: نمادها و علائم یا عبات دیگر نشانه‌ها از عوامل مهم تشخیص قسمت‌های مختلف شهر هستند و افراد و به خصوص غربیه‌ها از طریق برقراری ارتباط با آن‌ها احساس امنیت می‌کنند. تسهیل در امر تشخیص جهت از نخستین خصوصیات است که باید بر تصویری خوب از محیط مرتبط باشد و به نوعی به شخص احساس امنیت در فضا می‌دهد و این درست بر خلاف احساس ترسی است که بر شخص مستولی می‌شود (لینچ، ۱۳۷۲: ۹۲).

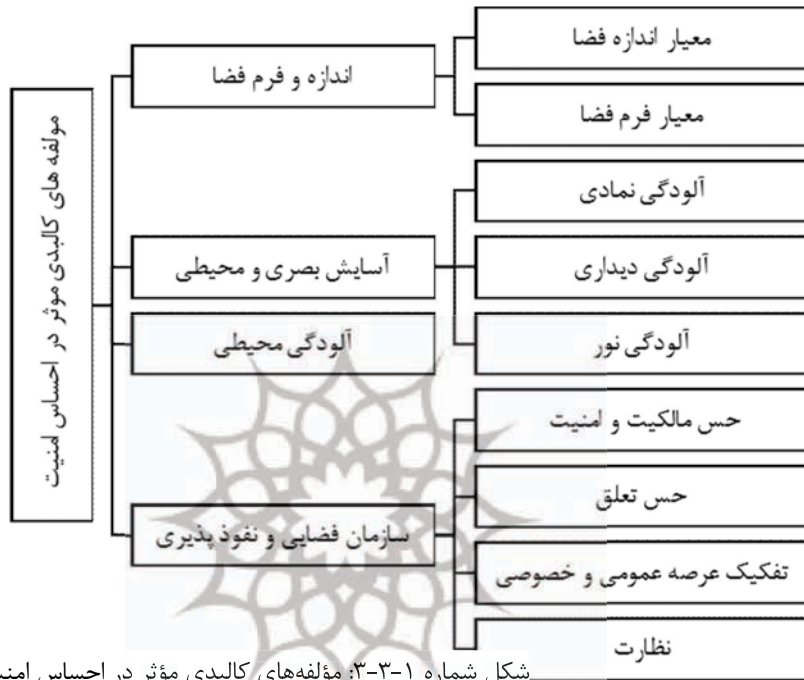
ب- آلودگی دیداری: اغتشاش بصری در شکل شهر می‌تواند از طریق احساسی و ادراکی بر روی رفتارهای اجتماعی انعکاس یافته و اغتشاش رفتاری را در فضای شهری توجیه نماید. بنابراین آن بخش از فضاهای شهری که واجد تناسبات بصری مطلوبی هستند و به عبارت دیگر در آن اغتشاش بصری کمتری وجود دارد، نسبتاً به سایر فضاها کمتر با اغتشاش‌های رفتاری عجین می‌شوند (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۷۷-۱۶۳).

پ- آلودگی نور: منظور از آلودگی نور، فقدان روشنایی مناسب در فضاهای شهری و عمومی است. سیستم روشنایی خوب خطرات احتمالی اینکه متخلفان ممکن است شناسایی شوند را افزایش می‌دهد و شانس اینکه کسی برای کمک به یک قربانی اقدام کند، افزایش می‌یابد (Wakerle & Whitzman, 1995: 28). کمیت و کیفیت نور از عوامل مهم در تأمین روشنایی و مؤثر بر احساس امنیت شهروندان است. خیره شدن چشم از بزرگ‌ترین دشواری‌ها در نورپردازی است و باید لوازم نورپردازی طوری طراحی شود که روشنایی مناسب را بدون خیرگی ایجاد کند. کیفیت نور نیز بستگی به جنبه‌های مختلف که طراحان با آن‌ها نور را کنترل می‌کنند دارد که شامل انواع مختلف وسایل نورپردازی است (وولاند و وینترباتم، ۱۳۸۰: ۱۶۷-۴۲).

۳- آلودگی محیطی: وجود فاضلاب و زباله در محیط‌ها و فضاهای شهری موجب کاهش کیفیت محیط می‌شود که بنابر نظریه پنجره‌های شکسته ویلسون و کلینگ، میان محیط‌های شهری آلوده و افزایش جرایم ارتباط مستقیمی وجود دارد زیرا نشانه نبود کنترل فردی و جمعی در این فضاها بوده و چراغ سبزی برای مجرمین محسوب می‌شود (Perkins, 1993: 29).

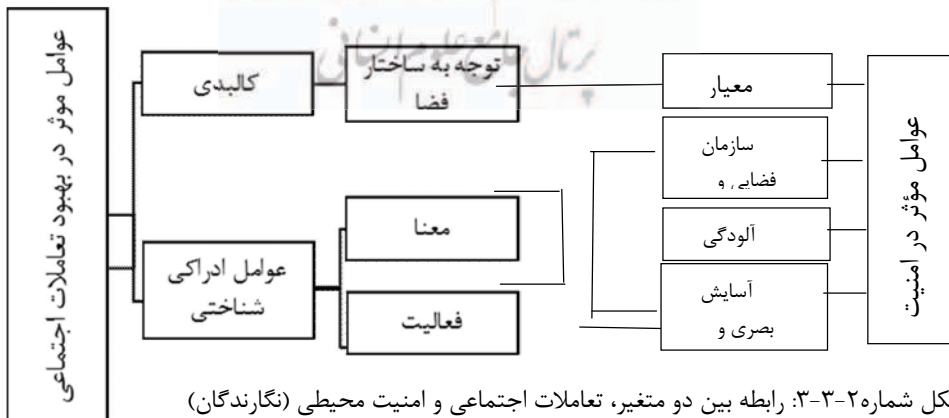
۴- سازمان فضایی و نفوذ پذیری: روشنی و وضوح سازمان فضایی و مرزهای خصوصی، نیمه‌خصوصی و عمومی از یکدیگر موجب کاهش نفوذپذیری بصری و افزایش نظارت اجتماعی و پیشگیری از جرایم می‌شود. تعریف مرزهای روشن، مالکیت یک فضا را تعریف می‌کند و بنابراین یک حس قلمرو و حس مکان ایجاد می‌کند. اصلی که نیومن در طراحی فضاهای قابل دفاع برای چندین پروژه به اجرا در آورد، به این صورت که با استفاده از دروازه‌ها، پرچین‌ها، نرده‌های کوتاه و... به تعریف مالکیت در فضا پرداخت تا از این طریق افزایش نظارت مردم بر فضاهایشان صورت گیرد (اکبری و پاک بنیان، ۱۳۹۱: ۵۷).

با توجه به نظریات و فاکتورهای ذکر شده می‌توان گفت که هر چقدر میزان مشارکت افراد در حیطه مجتمع‌های سکونتی بیشتر باشد و تعاملات اجتماعی بالا رود، بر میزان افزایش امنیت تأثیر مستقیمی دارد. افراد به واسطه تعاملات اجتماعی، انسجام و دلبستگی پیدا می‌کنند و جرم و جنایات کمتر شده و امنیت بالا می‌رود.

شکل شماره ۱-۳-۳: مؤلفه‌های کالبدی مؤثر در احساس امنیت

نگارندگان، برگرفته از اکبری و پاک بنیان، ۱۳۹۱

شکل شماره ۲-۳-۳: رابطه بین دو متغیر، تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی (نگارندگان)

۴- روش تحقیق:

با توجه به آن که یافته‌های این پژوهش را از دیدگاه "تعاملات اجتماعی و امنیت"، می‌توان در راستای بهبود کیفیت مجتمع‌های مسکونی استفاده نمود، می‌توان نوع کار تحقیقاتی را در رده پژوهش‌های کاربردی به حساب آورد. در این پژوهش، از روش تحقیق پیمایشی-همبستگی استفاده شده است که مرحله اول شامل مراحل توصیف، تحلیل و تبیین داده‌ها و مرحله دوم شامل کشف روابط بین متغیرها در قالب الگوی علی-مقایسه‌ای است که در آخر با استفاده از مشاهده و پیمایش مستقیم متغیرهای مؤثر در تحقیق به دست آمد. راهبردهای استفاده شده در تحقیق همبستگی به مطالعه الگوهایی برای تبیین رابطه میان دو یا چند متغیر را در شرایط مورد مطالعه در نظر داشته‌اند. راهکار متداول تحقیق همبستگی، استفاده از مشاهده، تعداد دقیق افراد و کشف رفتارهای خاص آن‌ها می‌باشد. همچنین از محاسبات آماری برای توصیف رابطه میان متغیرها استفاده می‌نمایند. همچنین در تحقیق همبستگی علی-مقایسه‌ای، موضعی «واسطه‌ای» میان گرایش به پیش‌بینی در پژوهش‌های رابطه‌ای و ویژگی علی پژوهش‌های تجربی است. در این روش فقط علت را با پیش‌بینی یا آزمون فرضیه می‌توان به دست آورد، زیرا تحقیق علی-مقایسه‌ای همانند پروژه‌های مبتنی بر تغییرات طبیعی است. در این نوع تحقیق به استفاده کاربردی از پرسشنامه‌های پیمایشی و تبیین نقش طراحی کالبدی می‌پردازند. پرسشنامه‌های پیمایشی نیز بیشتر در پژوهش‌های مرتبط با روابط متقابل فرهنگی-اجتماعی یا مفاهیم ادراکی محیط به کار می‌روند (گروت و وانگ، ۱۳۹۱). لازم به ذکر است که تحقیق به ترتیبی صورت گرفته که متغیرهای مداخله‌گر نظیر سازماندهی فضایی و نفوذپذیری، آسایش بصری و محیطی، اندازه و فرم فضا، تراکم، ارتفاع، سبک زندگی و... ثابت فرض شوند و تأثیری در نتایج نگذارند.

جدول شماره ۴-۱: سؤالات مربوط به شاخص تعاملات اجتماعی

شاخص	مؤلفه	زیرمؤلفه	سؤالات
تعاملات اجتماعی	وجه به ساختار فضا	فضای	q1. تا چه میزان از فضاهای جمعی در مجتمع مسکونی خود راضی هستید؟
		جمعی	q2. تا چه حد احساس می‌کنید که تمایلی به استفاده از فضاهای جمعی در مجتمع مسکونی خود دارید؟
			q3. چقدر ترجیح می‌دهید که زمان بیشتری را در اینجا به همراه خانواده و دوستان در فضای جمعی صرف کنید؟
		فضای تعاملی	q4. تا چه حد معمولاً با همسایگان، ساکنان و اهالی مجتمع مسکونی ملاقات، احوالپرسی، تعامل و گفتگو دارید؟

q5. تا چه میزان این مجتمع دارای امکانات مفیدی برای انجام انواع فعالیتها (فردی، جمعی، پیاده روی، ورزش، سرگرمی و...) است.	حس جمعی	من
q6. تا چه میزان همسایگان و هم مجتمعی‌ها، قابل اطمینان، مراقب، دوست و علاقمند به یکدیگرند؟		
q7. تا چه حد در فعالیت‌های اجتماعی و امور مربوط به این شهرک مشارکت داشته یا علاقمند به همکاری هستید؟	هویت جمعی	والدین
q8. تا چه حد فضاهای جمعی این مجتمع با سبک زندگی، ارزش‌ها و نیازهای شما متناسب و سازگار است؟		
q9. تا چه حد روابط اجتماعی در این مجتمع به ویژه با دوستان و همسایگان برای شما مهم و ویژه است؟	دلبستگی به جمع	
q10. تا چه حد مکان‌ها، عناصر و بخش‌های جمعی در این مجتمع وجود دارند که احساس می‌کنید تا حدودی وابسته آن‌ها شده اید؟		
q11. چقدر ترجیح می‌دهید که زمان بیشتری را در فضاهای جمعی این مجتمع، به همراه خانواده و همسایگان خویش صرف کنید؟		

منبع: نگارندگان

جدول شماره ۲-۴: سؤالات مربوط به شاخص امنیت محیطی

شاخص	مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه	گویه
امنیت محیطی	اندازه و فرم فضا	اندازه فضا	q12. به چه میزان از اندازه واحدهای خود در مجتمع خود راضی هستید؟
			q13. به چه میزان از اندازه فضاهای بیرونی مجتمع خود راضی هستید؟
	فرم فضا		q14. تراس‌های که در واحدها قرار دارند، به چه میزان به محیط مجتمع دید کافی دارند؟
			q15. به چه میزان فضاهایی با دسترسی خطرناک در مجتمع شما وجود دارد؟
			q16. در شب‌ها به چه میزان روشنایی مجتمع امکان دید در محیط را فراهم می‌کند؟
	آسایش بصری و محیطی	آلودگی نور	q17. هنگامی که در شب در محیط مجتمع قدم می‌زنید به چه میزان احساس امنیت می‌کنید؟
			q18. به چه میزان دید کافی از نگرهبانی به ورودی‌ها و خروجی‌های مجتمع وجود دارد؟
	آلودگی دیداری		q19. به چه میزان دید کافی از واحدهای خود به محوطه مجتمع دارید؟
			q20. به چه میزان شماره بلوک‌ها، خوانا و شفاف است؟

q21. ورودی‌ها و خروجی‌ها به چه میزان برای شما مشخص هستند؟		
q22. به چه میزان از تمیز بودن فضای بیرونی واحد خود در مجتمع راضی هستید؟	تمیز بودن محیط	آلودگی محیطی
q23. به چه میزان وسایل موجود در مجتمع شما، سالم و قابل استفاده هستند؟		
q24. به چه میزان در این مجتمع احساس امنیت و آرامش می‌کنید؟	حس مالکیت و امنیت	سازمان فضایی و نفوذ پذیری
q25. به چه میزان خود را بخشی از این مجتمع و از طرف دیگر، این مجتمع را نیز بخشی از وجود خود احساس می‌کنید؟		
q26. به چه میزان مکان‌ها، عناصر و بخش‌هایی در این مجتمع وجود دارند که احساس می‌کنید تا حدودی وابسته آن‌ها شده اید؟	حس تعلق	

منبع: نگارندگان

۵- شناخت محدوده پژوهش:

شهرک اکباتان به عنوان یکی از بزرگترین شهرکهای خاورمیانه، در شمال جاده مخصوص کرج در کیلومتر ۵ میدان آزادی تهران واقع است و براساس نظام تقسیمات کالبدی شهرداری تهران بخشی از ناحیه ۶ منطقه ۵ محسوب میشود. این شهرک متشکل از ۳ فاز و ۳۳ بلوک ۱۳،۹،۵ و ۱۵ طبقه است. فاز یک شهرک اکباتان مشتمل بر ۱۰ بلوک مسکونی است که هر یک بیش از ۵۰۰ واحد آپارتمانی را در خود جای داده‌اند، به طوری که کل واحدهای مسکونی فاز یک ۵۶۰۰ دستگاه هستند و در حدود ۱۵۹۰۰ نفر را در خود جای داده‌اند. این فاز که به عنوان نمونه موردی تحقیق حاضر انتخاب شده است، کاربریهای دیگری چون تجاری، آموزشی، ورزشی و مذهبی را نیز در خود دارد (فلاحی و خدابنده لو، ۱۳۹۰).

۶- تحلیل یافته‌ها

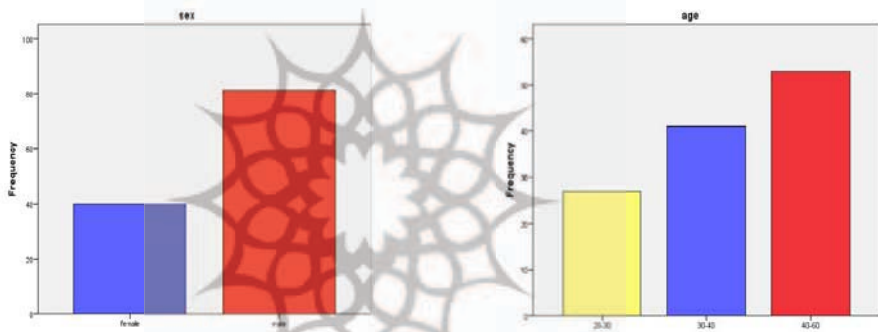
۶-۱- اطلاعات پایه:

مجتمع اکباتان دارای سه فاز می‌باشد، که از میان آن‌ها، با توجه به مشاهدات میدانی نگارندگان در این مجتمع، فاز ۱ این شهرک به علت مشاهده تعاملات اجتماعی بیشتر در آن انتخاب شد. که متشکل از ۱۰ بلوک است. از میان بلوک‌های فاز ۱، با توجه به متغیر اصلی موضوع تحقیق مبنی بر تعاملات اجتماعی، بلوک A1 به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شد. تعداد افراد ساکن در این بلوک ۱۷۶ نفر می‌باشد. جامعه نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری

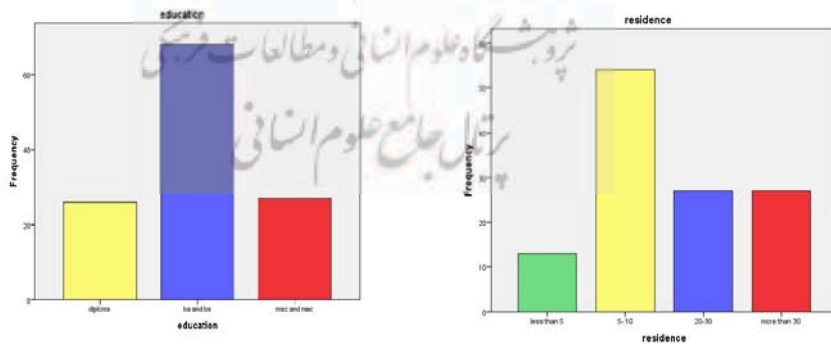
تصادفی، در این بلوک انتخاب گردید، زیرا طبقه‌بندی مهم و خاصی در افرادی که از این بلوک استفاده می‌کنند، وجود ندارد. همچنین حجم نمونه نیز از طریق فرمول کوکران به دست آمد. در این محاسبه از سطح خطای ۵ درصد استفاده شده است که N در آن تعداد افراد جامعه آماری را نشان می‌دهد و t آماره استاندارد توزیع نرمال می‌باشد که در سطح اطمینان ۹۵٪ برابر با ۱/۹۶ است. p احتمال موفقیت در انجام نمونه‌گیری و q احتمال شکست است که در اکثر مواقع محققین در پژوهش‌های خود ۰/۵ اعلام می‌کنند. همچنین d احتمال خطای اندازه‌گیری است که معمولاً بین ۰/۰۸ و ۰/۰۵ می‌باشد. با توجه به اندازه‌گیری‌های انجام شده و اعداد مذکور میزان حجم نمونه ساکنین ۱۲۱ نفر مشخص گردید.

فرمول عمومی کوکران (url)

$$n = \frac{176(1.96^2 \times 0.5 \times 0.5)}{(176)(0.5 \times 0.5) + (1.96^2)(0.5 \times 0.5)} = 120.90$$

شکل شماره ۱-۱: نمودار وضعیت جنسیت (نگارندگان) شکل شماره ۱-۲: نمودار وضعیت سن (نگارندگان)

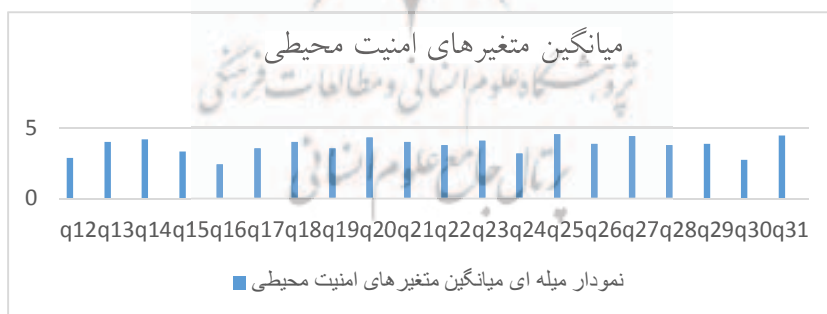
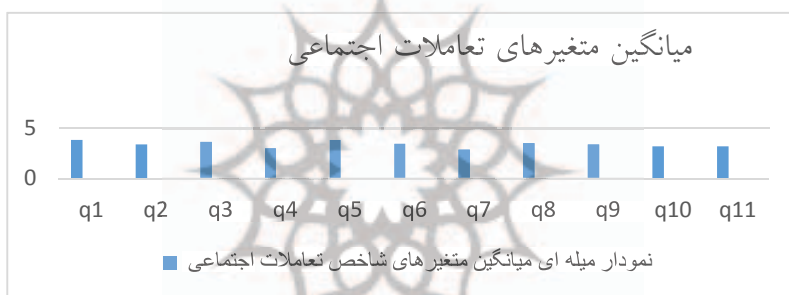

شکل شماره ۱-۳: نمودار وضعیت تحصیلات (نگارندگان) شکل شماره ۱-۴: نمودار مدت زمان اقامت (نگارندگان)

۶-۲-رتبه‌بندی عوامل مربوط به هر یک از شاخص‌های دو متغیر:

میانگین متغیرهای تعاملات اجتماعی: با توجه شکل (۱۰-۵) و میانگین آمار توصیفی متغیرهای تحقیق در شاخص تعاملات اجتماعی و با در نظر گرفتن طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت مشاهده می‌شود که میانگین‌ها در این بخش بالاتر از طیف متوسط قرار دارند. همچنین در این میان سؤال Q1 و Q5 با مقدار $\frac{3}{88}$ و Q7 با مقدار $\frac{2}{82}$ دارای بیشترین و کمترین میزان میانگین می‌باشند.

میانگین متغیرهای امنیت محیطی: با توجه شکل (۱۱-۵) و میانگین آمار توصیفی متغیرهای تحقیق در شاخص امنیت محیطی و با در نظر گرفتن طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت مشاهده می‌شود که میانگین‌ها در این بخش بالاتر از طیف متوسط قرار دارند. همچنین در این میان سؤال Q16 با مقدار $\frac{2}{43}$ و Q25 با مقدار $\frac{4}{55}$ دارای کمترین و بیشترین میزان میانگین می‌باشند.

منبع: نگارندگان

۳-۶-آزمون T تک نمونه‌ای

آزمون T تک نمونه‌ای، آزمونی برای آزمودن فرضیه یکسان بودن میانگین نمونه با میانگین جامعه می‌باشد. این آزمون برای همخوانی یا عدم همخوانی میانگین برآورد شده با میانگین جامعه به کار می‌رود. از این رو، به دلیل آن که پرسشنامه بر اساس ۵ طیف لیکرت (خیلی کم با امتیاز ۱، کم با امتیاز ۲، متوسط با امتیاز ۳، زیاد با امتیاز ۴، خیلی زیاد با امتیاز ۵) تهیه شده است، مقدار ۳ به عنوان میانگین جامعه نمونه و جامعه اصلی مشخص گردید. این آزمون برای هر یک از شاخص‌های امنیت محیطی و تعاملات اجتماعی، به کار گرفته شد. در آزمون T تک‌نمونه‌ای معمولاً سطح خطای ۵٪ در نظر گرفته می‌شود. در این صورت اگر میزان سطح معناداری که با (sig) نمایش داده می‌شود، بیشتر از ۰/۰۵ شود به معنای مساوی بودن میانگین جامعه با مقدار مورد آزمون است و اگر این میزان کمتر از ۰/۰۵ باشد باید به حد بالا و پایین محاسبه شده در نرم‌افزار توجه کرد. اگر هر دو حد بالا و پایین مثبت باشند به معنای بیشتر بودن میانگین جامعه از میانگین مورد آزمون است. اگر هر دو حد منفی باشند، به معنای کمتر بودن میانگین جامعه از مقدار مورد آزمون است و اگر یکی منفی و دیگری مثبت باشد باز هم به معنای مساوی بودن میانگین جامعه با مقدار مورد آزمون است. شاخص تعاملات اجتماعی شامل مؤلفه‌های فضای جمعی، فضای تعاملی، حس جمعی، هویت جمعی و دلبستگی به جمع می‌باشد. شاخص امنیت محیطی شامل مؤلفه‌های اندازه و فرم فضا، آسایش بصری و محیطی، آلودگی محیطی و سازمان فضایی و نفوذپذیری می‌باشد. با توجه به جدول ۵-۱۱، نتیجه آزمون T تک‌نمونه‌ای برای تعاملات اجتماعی در سطح معناداری ۹۵٪ و با کمتر شدن سطح معنی‌داری از میزان خطای ۵ درصد و نتایج حاکی از آنست که در شاخص تعاملات اجتماعی با توجه به مطالب گفته شده در این زمینه، میانگین جامعه از میانگین مورد آزمون بیشتر بوده و نشان می‌دهد که وضعیت شاخص تعاملات اجتماعی در مجتمع مسکونی اکباتان از شرایط مناسبی برخوردار می‌باشد. در مورد امنیت محیطی نیز، به جر سؤال Q16 بقیه موارد در مجتمع مسکونی اکباتان از شرایط مناسبی برخوردار هستند.

جدول شماره ۱-۳-۶: جدول میانگین به دست آمده از آزمون T شاخص تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی

شاخص	مؤلفه	زیر مؤلفه	شماره سؤال	میانگین	انحراف معیار	ارزش تست-۳		حد پایین	حد بالا
						مقدار اماره T	مقدار خطا (sig)		
تعاملات اجتماعی	توجه به ساختار فضا	فضای	Q1	۳,۸۸	۰,۸۷	۱۱,۰۸	۰,۰۰	۰,۷۲	۱,۰۰۴
		جمع	Q2	۳,۴۳	۱,۰۷	۴,۴۶	۰,۰۰	۰,۲۴	۰,۶۳
		فضای	Q3	۳,۶۶	۱,۱۵	۶,۴۰	۰,۰۰	۰,۴۶	۰,۸۷
		تعاملی	Q4	۳,۰۰	۱,۱۴	۰,۰۰	۱,۰۰	-۰,۲۰	۰,۲۰
	معنا	حس جمع	Q5	۳,۸۸	۰,۸۷	۱۱,۰۸	۰,۰۰	۰,۷۲	۱,۰۰۴
			Q6	۳,۴۴	۰,۴۹	۹,۸۳	۰,۰۰	۰,۳۵	۰,۵۳
			Q7	۲,۸۷	۱,۲۸	-۱,۰۶	۰,۲۹	-۰,۳۵	۰,۱۰
	فعالیت	هویت	Q8	۳,۵۴	۰,۸۳	۷,۱۷	۰,۰۰	۰,۳۹	۰,۶۹
		جمع	Q9	۳,۴۳	۰,۹۶	۴,۹۹	۰,۰۰	۰,۲۶	۰,۶۱
		دلبستگی به	Q10	۳,۲۱	۱,۰۵	۲,۲۵	۰,۲۶	۰,۰۲	۰,۴۰
		جمع	Q11	۳,۲۲	۰,۹۲	۲,۶۵	۰,۰۰	۰,۰۵	۰,۳۸
اندازه و فرم فضا	اندازه فضا	Q12	۲,۸۷	۱,۱۹	-۱,۱۴	۰,۲۵	-۰,۳۳	۰,۰۹	
		Q13	۴,۰۰	۰,۶۷	۱۶,۳۹	۰,۰۰	۰,۸۷	۱,۱۲	
	فرم فضا	Q14	۴,۲۱	۰,۴۱	۳۲,۴۰	۰,۰۰	۱,۱۴	۱,۲۸	
		Q15	۳,۳۵	۱,۰۵	۳,۷۰	۰,۰۰	۰,۱۶	۰,۵۴	
آسایش بصری و محیطی	آلودگی نور		Q16	۲,۴۳	۱,۰۵	-۵,۸۵	۰,۰۰	-۰,۷۵	۰,۳۷
			Q17	۳,۵۵	۰,۶۹	۸,۷۶	۰,۰۰	۰,۴۲	۰,۶۷
	آلودگی دیداری و محیطی	آلودگی	Q18	۴,۰۰	۰,۶۶	۱۶,۶۹	۰,۰۰	۰,۸۸	۱,۱۲
		دیداری	Q19	۳,۵۶	۰,۶۹	۸,۶۰	۰,۰۰	۰,۴۳	۰,۶۸
		آلودگی	Q20	۴,۳۳	۰,۶۶	۲۲,۱۳	۰,۰۰	۱,۳۱	۱,۴۵
		نمادی	Q21	۳,۹۹	۰,۶۷	۲۳,۰۰	۰,۰۰	۰,۹۰	۱,۰۷
امنیت محیطی	آلودگی محیطی	تمیز بودن محیط	Q22	۳,۷۶	۰,۶۳	۱۳,۲۱	۰,۰۰	۰,۶۴	۰,۸۷
			Q23	۴,۱۰	۰,۸۷	۱۳,۹۴	۰,۰۰	۰,۹۵	۱,۲۶
	سازمان فضایی و نفوذ پذیری	حس	Q24	۳,۲۱	۱,۰۴	۲,۲۶	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۴۰
		مالکیت	Q25	۴,۵۵	۰,۴۹	۳۴,۲۳	۰,۰۰	۱,۴۶	۱,۶۴
		حس تعلق	Q26	۳,۸۸	۰,۸۷	۱۱,۰۸	۰,۰۰	۰,۷۲	۱,۰۰۴
			Q27	۴,۴۳	۰,۶۹	۲۲,۷۹	۰,۰۰	۱,۳۱	۱,۵۶
		تفکیک	Q28	۳,۷۸	۰,۷۸	۱۰,۹۶	۰,۰۰	۰,۶۴	۰,۹۲
		عرصه عمومی و خصوصی	Q29	۳,۸۹	۰,۹۸	۹,۹۱	۰,۰۰	۰,۷۱	۱,۰۰۷
		نظارت	Q30	۲,۷۶	۰,۶۴	-۳,۹۶	۰,۰۰	۰,۳۴	۰,۱۱
			Q31	۴,۴۴	۰,۶۸	۲۳,۳۰	۰,۰۰	۱,۳۲	۱,۵۶

۴-۶-آزمون همبستگی پیرسون:

با توجه به جدول ۵-۱۲، ضریب همبستگی (r) به مقدار ۰/۶۵ می‌باشد که این مقدار نشان از همبستگی بالا بین دو متغیر تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی است. همچنین میزان ضریب معناداری (p) به مقدار ۰,۰۰ می‌باشد و کمتر از ۰/۰۵ بوده و نشان دهنده رابطه معنادار بین دو متغیر مذکور می‌باشد.

جدول شماره ۱-۴-۶: ضریب همبستگی برای سنجش روابط بین دو متغیر تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی

Correlations:

		تعاملات اجتماعی	امنیت محیطی
تعاملات اجتماعی	Pearson Correlation	۱	۰,۶۵۱*
	Sig. (2-tailed)		۰,۰۰۰
	N	۱۲۱	۱۲۱
امنیت محیطی	Pearson Correlation	۰,۶۵۳	۱
	Sig. (2-tailed)	۰,۰۰۰	
	N	۱۲۱	۱۲۱

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

نگارندگان

۷- نتیجه گیری:

طراحی مجتمع‌های مسکونی امروزی به دلیل عدم توجه به نیازهای انسانی و در نظر نگرفتن پیامدهای روانشناختی آن، زندگی فردی و اجتماعی ساکنین را با مشکلاتی مواجه ساخته است. از جمله نیازهای فراموش شده انسان‌ها در این طراحی‌ها، تعاملات اجتماعی است به طور کلی خلق یک فضای عمومی موفق که بتواند پذیرای افراد و گروه‌های مختلف باشد مستلزم تأمین قلمرو، امنیت، ساختار منسجم، تداوم و خوانایی و قابل پیش‌بینی بودن فضا، وجود تسهیلات مناسب در فضا، پاسخگویی، تأمین راحتی و آسایش محیطی، میزان اطلاعات، شور و هیجان محیطی فضا، تعاملات اجتماعی می‌باشد. امنیت به عنوان یکی از شاخص‌های مهم کیفیت زندگی شهری مورد توجه قرار گرفته و شامل شاخص‌هایی همچون رضایت و شادی است و این شاخص‌ها به طور مستقیم و غیرمستقیم در نگرش و رفتار مردم در زندگی شهری تأثیر می‌گذارد. با توجه به نتایج بخش پیمایشی در راستای هدف اصلی پژوهش، نقش تعاملات اجتماعی بر ایجاد امنیت محیطی در مجتمع‌های مسکونی، ویژگی‌ها و شاخص تعاملات اجتماعی

می‌تواند در بالا بردن امنیت محیطی و در نتیجه تقویت ارتباطات و تعاملات اجتماعی در میان افراد مؤثر واقع گردد. همچنین در راستای فرضیه مطرح شده، بر طبق نتایج حاصل از بررسی رابطه بین تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی با توجه به آزمون انجام شده در نرم‌افزار SPSS به نام آزمون همبستگی پیرسون در سطح معناداری ۰,۰۵ درصد و مقدار ۰/۰۰۰ که از ۰/۰۵ نیز کوچکتر می‌باشد، مشخص گردید که بین تعاملات اجتماعی و امنیت محیطی در مجتمع مسکونی رابطه معناداری وجود دارد. می‌توان گفت که هر چقدر میزان مشارکت افراد در حیطه مجتمع‌های سکونتی بیشتر باشد و تعاملات اجتماعی بالا رود، بر میزان افزایش امنیت تأثیر مستقیمی دارد. افراد به واسطه تعاملات اجتماعی، انسجام و دلبستگی پیدا می‌کنند، جرم و جنایات کمتر شده و امنیت بالا می‌رود.

منابع و مآخذ:

- ۱- اسلامی، ن.، ایازی، ر.، حسینی، س.، خانبان، س.، ذوقی، م.، شریعتی، س.، کربلایی، ا.، غیاثوند، ح.، محمدزاده، م.، منتظر، ب.، هاشمیان، م.، ۱۳۹۷. تحلیلی بر مفهوم پایداری اجتماعی در فضاهای فرهنگی ایران معاصر (جستارهای پژوهشگران دوره دکتری تخصصی معماری). چاپ اول، تهران: انتشارات گوهر دانش، ۱۹۵ صفحه.
- ۲- اکبری، ر.، پاک بنیان، س.، ۱۳۹۱. تأثیر کالبد فضاهای عمومی بر احساس امنیت اجتماعی زنان (نمونه موردی) « محله نارمک و شهرک اکباتان شهر تهران». هنرهای زیبا، ۲: صص ۵۳-۶۴.
- ۳- امینی، ص.، حسینی، س.، نوروزیان، ملکی، س.، ۱۳۹۲. بررسی تطبیقی میزان رضایت مندی ساکنان بین دو نمونه از مجتمع‌های مسکونی میان مرتبه و بلند مرتبه (مطالعه موردی: مجتمع‌های مسکونی شهید محلاتی و سبحان). معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۱۱: ۱۳.
- ۴- پودراتچی، م.، ۱۳۷۳. فضاهای بدون دفاع شهری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران.
- ۵- پورمحمدی، م.، ۱۳۷۹. برنامه‌ریزی مسکن، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت، ۱۶۳ صفحه.
- ۶- تولایی، ن.، ۱۳۷۹. شکل شهر منسجم؛ مطالعه انسجام کالبدی شهر در اندیشه و عمل، رساله دکتری، دانشکده هنرهای زیبا، تهران.
- ۷- جلالیان، س.، حبیب، ف.، ذاکر حقیقی، ک. (۱۳۹۶)، واکاوی نقش حصار و دروازه در امنیت بخشی به مجتمع‌های مسکونی، نمونه موردی: مجتمع‌های مسکونی شهر همدان، معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۲۱، صص ۱۴۸-۱۳۹.
- ۸- خادمیان، طلیعه. افخمی، مینا. (۱۳۹۲)، تأثیر تعاملات اجتماعی بر اعتماد شهروندان تهرانی (مطالعه موردی: منطقه ۳ و ۱۷ شهر تهران)، پژوهش اجتماعی، شماره ۲۰، صص ۳۹-۶۱.
- ۹- خانی، ح.، خاکساری رفسنجانی، ع.، لطیفی، غ.، ۱۳۹۴. فضای شهری، حیات اجتماعی: (بستری در تحقق تعاملات اجتماعی)، چاپ اول. نشر نگاه گستران فردا. ۲۷۶ صفحه.
- ۱۰- رحیمی نژاد، ف.، تیموریان، م.، پیر محمدی، م.، ۱۳۹۵. بررسی نقش عناصر تجمع پذیر در تعاملات اجتماعی محله‌های سنتی. مطالعات هنر و معماری، ۴ و ۵ (پیاپی: ۱۱ و ۱۲): ۲۰۱-۱۹۵.
- ۱۱- شورای، ف.، ۱۳۸۶. شهرسازی: تخیلات و واقعیات. ترجمه حبیبی، س. چاپ سوم، تهران: دانشگاه تهران، ۴۵۸ صفحه.

- ۱۲- صالحی، ا. ۱۳۸۷. ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری، تهران.
- ۱۳- عزیزی، م.، ملک محمد نژاد، ص. ۱۳۸۶. بررسی تطبیقی دو الگوی مجتمع مسکونی (متعارف و بلند مرتبه) مطالعه موردی: مجتمع‌های مسکونی نور (سئول) و اسکان تهران. نشریه هنرهای زیبا، ۳۲: ۳۸-۲۷.
- ۱۴- عینی فر، ع. عوامل انسانی-محیطی مؤثر در طراحی مجموعه‌های مسکونی. هنرهای زیبا، ۸: ۱۱۸-۱۰۹.
- ۱۵- عینی فر، ع. ۱۳۸۴. محدوده مجتمع‌های مسکونی و تداوم کالبدی شهر (مطالعه موردی: تهران). فصلنامه انبوه سازان مسکن، سازمان ملی زمین و مسکن، ۱۵: ۳۵-۲۸.
- ۱۶- غفوریان، م.، افشین مهر، و. نوروزی زاده، ز. ۱۳۹۶. بازشناسی مؤلفه‌های پایداری اجتماعی مؤثر بر افزایش تعاملات اجتماعی در مجموعه‌های مسکونی (مطالعه موردی: محله ابادر، تهران). هویت شهر، ۳۱: ۳۴-۳۱.
- ۱۷- فلاحی، ع. خدایانه لو، آ. ۱۳۹۰، برنامه‌ریزی مقابله با زلزله در مجموعه‌های مسکونی شهری (نمونه موردی: فاز یک شهرک اکباتان)، نامه معماری و شهرسازی، شماره ۶، صص ۱۰۳-۱۲۱.
- ۱۸- قنبران، ع.، جعفری، م. ۱۳۹۳. بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان ساکنان محله مسکونی (نمونه موردی: محله درکه تهران). نشریه علمی پژوهشی انجمن معماری و شهرسازی ایران، ۷: ۶۴-۵۷.
- ۱۹- قورچی بیگی، م. ۱۳۸۶. راهبردهای کاربردی CPTED برای پیشگیری از جرم در مناطق مسکونی. فقه و حقوق، ۱۵: صص ۱۷۲-۱۴۷.
- ۲۰- میرغلامی، م.، شکرانی، دیزج، م.، صدیق فر، ا.، موسویان، س. ۱۳۹۴. بررسی میزان امنیت مجتمع‌های محصور در شهر ارومیه با استفاده از روش تعیین ضریب مکانی و کانون‌های جرم خیز. مطالعات شهری، ۱۶: صص ۶۶-۵۵.
- ۲۱- محمودی، س. منصورپور، م. (۱۳۹۶)، بررسی جایگاه عوامل کالبدی در تعاملات اجتماعی محلات مسکونی (مطالعه موردی: محله خرطان دزفول)، شماره ۳۱، صص ۱۶-۵.
- ۲۲- مطلبی، ق. خدادادی آق قلعه، ف. اکبری، علی. (۱۳۹۵)، تأثیر احساس امنیت بر رضایت‌مندی سکونتی در مجتمع مسکونی هزار دستگاه نازی آباد تهران بر اساس مدل (C.P.T.E.D)، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۱، ۷۸-۶۸.

- ۲۳- مردمی، ک. قمری، ح. ۱۳۹۰، الزامات معماری تأثیرگذار در اجتماع‌پذیری فضای ایستگاه‌های مترو، شماره ۲۷، صص ۳۱-۴۰.
- ۲۴- نیومن، ا. خلق فضای قابل دفاع، ترجمه: کاوه صابر، فائزه رواقی، چاپ اول. نشر طحان. ۱۲۰ صفحه.
- ۲۵- نثاری، بنت الهدی؛ قنبران، عبدالحمید؛ نادمی، آرش؛ تأثیر امنیت بر اجتماع‌پذیری فضاهای باز مجتمع‌های مسکونی در منطقه ۲ شهر ایلام، مطالعات محیطی هفت حصار، زمستان ۱۳۹۵ - شماره ۱۸ صص ۱۰۱-۱۱۶.
- ۲۶- وولاند، ج. وینترباتم، دانیل. ۱۳۸۰. شهر امن با نورپردازی، بهروزفر، ف. ماهنامه شهرداری‌ها، ۲۸: صص ۵۴-۵۰.
- ۲۷- یزدانی، س. تیموری، س. (۱۳۹۲)، تأثیر فضاهای باز اجتماعی مجتمع‌های مسکونی بر افزایش تعاملات اجتماعی ساکنین (مطالعه موردی: سه مجتمع مسکنی در اصفهان)، هویت شهر، شماره ۱۵، صص ۹۲-۸۳.
- ۲۸- خادمیان، طلیعه. افخمی، مینا. (۱۳۹۲)، تأثیر تعاملات اجتماعی بر اعتماد شهروندان تهرانی (مطالعه موردی: منطقه ۳ و ۱۷ شهر تهران)، پژوهش اجتماعی، شماره ۲۰، ۳۹-۶۱.
- 29- Crowe, T., 2000. Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts, 2nd ed., Butterworth-Heinemann, Oxford.
- 30- Festinger, L.A., Schachter, S. & Back, K. 1950. Social pressures in informal groups. New York: Harper & Row.
- 31- Kim, J., Kaplan, R. 2004. Physical and psychological factors in sense of community: new Urbanist Kentlands and nearby Orchard village. Environment and behavior, 36: 313-340
- 32- Taghipour, M. Soltanzadeh, H. 2016. Investigating the role of environmental organization in resident's social interaction in residential complexes of Shiraz. Journal of spatial planning, Number 1(20): 79-101
- 33- Wekerle and Whitzman, (1995), Safe Cities (guidelines for planning, Design and Management), VanNostrand Reinhold
- 34- Perkins, D.D, A. Abraham, R. Richard, and B. Taylor (1993), The physical Environment of street crime, journal of environmental psychology, Vol 13, No 8.